

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มีคำกล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นเส้นทางลัดอันจะนำไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังพัฒนาหลายประเทศรวมทั้งประเทศสังคมนิยมที่เริ่มเปิดประเทศ เช่น ในแถบอินโดจีนและยุโรปตะวันออก ต่างก็มุ่งหวังให้การท่องเที่ยวเป็นภาคบุกเบิกเพื่อที่จะนำผลประโยชน์มาสู่ระบบเศรษฐกิจด้วยการลงทุนที่ไม่สูงนัก โดยหวังว่าการท่องเที่ยวจะดึงดูดเงินตราต่างประเทศ และทำให้คนในท้องถิ่นมีงานทำและมีรายได้

ปัจจุบันนี้ ประเทศกำลังพัฒนาได้พยายามเน้นเป้าหมายอันสำคัญยิ่งที่จะส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไปที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งในแง่เศรษฐกิจแล้วเชื่อว่าประเทศจะได้รับผลประโยชน์ทางการค้าผ่านทางรายได้ในรูปแบบของเงินตราต่างประเทศ ซึ่งช่วยลดปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดได้ส่วนหนึ่ง และก่อให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้นทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวมทั้งการกระจายรายได้สู่ประชาชนในท้องถิ่นผ่านทางผลผลิตสินค้าที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง

สำหรับประเทศไทยก็อาศัยการท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ จนในที่สุดประเทศไทยก็ประสบความสำเร็จทางการตลาดอย่างงดงาม จนเป็นที่รู้จักในฐานะสยามเมืองยิ้มและกลายเป็นสถานพักผ่อนที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของโลก อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นภาคบริการที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากสำหรับประเทศไทย เนื่องจากสามารถสร้างรายได้อย่างมหาศาลเข้าประเทศเป็นจำนวนมากได้อย่างต่อเนื่อง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดว่าเป็นสินค้าออกที่สำคัญที่ทำรายได้มากติดหนึ่งในสาม และในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวเหล่านี้จะช่วยให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

สำหรับการท่องเที่ยวภายในประเทศก็มีความสำคัญมากเช่นกัน เพราะนอกจากจะก่อให้เกิดการใช้จ่ายหมุนเวียนภายในประเทศแล้ว ยังช่วยให้มีการกระจายรายได้และกระตุ้นให้มีการจ้างงานในทุกภูมิภาคของประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย ซึ่งการท่องเที่ยวภายในประเทศเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศไทย เริ่มปรากฏแน่ชัดตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.

2525-2529) และฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) รวมทั้งปรากฏอยู่ในจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวหลายๆ กิจกรรมที่ดำเนินการโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เช่น กิจกรรมปีท่องเที่ยวไทย ครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2523 และครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2530 กิจกรรม Amazing Thailand 1998-1999 โครงการเที่ยวทั่วไทยไปได้ทุกเดือน และโครงการท่องเที่ยววันหยุด..ลดสุดสุดในเมืองไทย เป็นต้น ซึ่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยนี้ ได้ปรากฏอยู่ในวิสัยทัศน์และพันธกิจของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ตามแผนวิสาหกิจของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2545-2549) ที่ได้กำหนดไว้ กล่าวว่า “พันธกิจที่ 4: ส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวให้คนไทยท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น” ดังนั้นหากนโยบายนี้สามารถทำให้บรรลุผลได้แล้ว นอกจากจะทำให้เงินตราหมุนเวียนภายในประเทศ และกระตุ้นภาวะเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นการให้สวัสดิการทางสังคมจากรัฐสู่ประชาชน ช่วยพัฒนาโลกทัศน์ ภูมิปัญญา ระดับความคิด จิตสำนึก สร้างสรรค์ให้เกิดความภูมิใจ รักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ ให้เกิดแก่นขนในชาติอีกด้วย

ตารางที่ 1.1 สถิติการท่องเที่ยวในประเทศไทย

ปี พ.ศ.	นักท่องเที่ยว		รายได้	
	จำนวน (ล้านคน/ครั้ง)	อัตราการเติบโต (%)	จำนวน (บาท)	อัตราการเติบโต (%)
2540	52.05	-0.79	180,388.00	+14.66
2541	51.68	-0.72	187,897.82	+4.16
2542	53.62	+3.02	203,179.00	.742
2543	54.74	+2.08	210,516.15	+3.61
2544	58.62	+7.09	223,732.14	+6.28
2545	61.82	+5.45	235,337.15	+5.19
2546	69.36	+12.20	289,986.81	+23.22
2547	74.80	+7.84	317,224.62	+9.39
2548	79.53	+6.33	334,716.79	+5.51

ที่มา: กองสถิติและวิจัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2548

จากสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ของคนไทย พบว่าในปี พ.ศ. 2547 มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 74.80 ล้านคน/ครั้ง ขณะที่ปี พ.ศ. 2548 มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็น 79.53

ล้านคน/ครั้ง คิดเป็นมูลค่าการเพิ่มขึ้น 6.33% (ดังตารางที่ 1.1) สาเหตุของการเพิ่มขึ้นเนื่องมาจากการรณรงค์โครงการไทยเที่ยวไทยโดยเฉพาะโครงการทะเลอันดามันสวยกว่าเดิม หลังจากเหตุการณ์สึนามิเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2547 ประกอบกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศเริ่มชะลอตัวลง ส่งผลให้นักท่องเที่ยวชะลอการเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศและหันมาสนับสนุนการท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้น นอกจากนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยยังได้มีการวางแผนการตลาดโดยได้เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศในสถานที่ท่องเที่ยวหลักต่างๆ รวมทั้งจัดกิจกรรมกระตุ้นการเดินทางภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง และยังสามารถดำเนินการในกลุ่มเป้าหมายหลักบางกลุ่ม เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มคนทำงาน กลุ่มครอบครัว และกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อให้มีการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศที่หลากหลายขึ้น

จากข้อมูลการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2548 พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้นกว่าปี พ.ศ. 2547 มีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.33 โดยจังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวภายในประเทศเดินทางไปท่องเที่ยวมากที่สุดคือ กรุงเทพมหานคร รองลงมาคือ กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ (ชะอำ) นครราชสีมา (เมืองโคราช) และระยองตามลำดับ สำหรับจังหวัดเชียงใหม่แล้วแม้จะเป็นจังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวภายในประเทศให้ความสนใจมาท่องเที่ยวเป็นอันดับที่ 8 ของประเทศไทย (งานฐานข้อมูลการตลาด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2549) เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพและมีความพร้อมทั้งทางด้านแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ มีภูมิประเทศที่เป็นภูเขาและมีอากาศที่ไม่ร้อนจนเกินไป อีกทั้งยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างครบถ้วน ในขณะที่นักท่องเที่ยวจากจังหวัดเชียงใหม่ก็นิยมเดินทางไปท่องเที่ยว ณ ต่างจังหวัดมากเช่นกัน

ในปี พ.ศ. 2550 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ตั้งเป้าหมายจำนวนนักท่องเที่ยวภายในประเทศไว้ 81.99 ล้านคน/ครั้ง เพิ่มขึ้น 3.35% และเป้าหมายรายได้ 377,800 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 8.00% เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ได้มีการวางแผนการตลาดโดยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศให้เป็นที่รู้จักผ่านสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งสร้างทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวภายในประเทศรวมถึงจัดกิจกรรมกระตุ้นการเดินทางภายในประเทศ

เพื่อให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ตั้งเป้าไว้ ผู้ศึกษาเห็นว่าน่าจะมีการศึกษาหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และเป็นการหาให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว เพื่อจะได้ทราบสถานการณ์การท่องเที่ยวภายในประเทศในขณะนี้ ดังนั้นจากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงประสงค์ที่จะทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในประเทศ และพฤติกรรมการท่องเที่ยวในประเทศของคนไทยโดยเลือกเจาะจงศึกษาเฉพาะกรณีนักท่องเที่ยวจาก

เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผน กำหนดนโยบาย เป้าหมาย และแผนการตลาดการท่องเที่ยวเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางสังคมในการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวภายในประเทศจากจังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อศึกษาหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวในประเทศของนักท่องเที่ยวจากจังหวัดเชียงใหม่ โดยพิจารณาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาพำนักและค่าใช้จ่ายเฉลี่ย

1.3 สมมุติฐานการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องอิทธิพลของปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของนักท่องเที่ยวจากจังหวัดเชียงใหม่ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวในประเทศ ได้ตั้งสมมุติฐานได้ 2 ประการ คือ

- 1) พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวจากจังหวัดเชียงใหม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคล
- 2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมมีอิทธิพลต่อจำนวนวันพักและค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในประเทศของนักท่องเที่ยวจากจังหวัดเชียงใหม่

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำการเก็บและสำรวจข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นเพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวนทั้งสิ้น 20 คน และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวจากจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีขอบเขตของการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

ก) ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ศึกษาได้ทำแบบสอบถาม เพื่อสำรวจข้อมูลนักท่องเที่ยวภายในประเทศจากจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 400 คน โดยกระจายไปในกลุ่มอาชีพต่างๆ ของประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ที่มีการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศในช่วง 1-3 ปีที่ผ่านมา และทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนทั้งสิ้น 20 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข) ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวจากจังหวัดเชียงใหม่ว่ามีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่างและจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นตัวแทนในการนำมาอธิบายพฤติกรรม ซึ่งใช้แนวคิดทางเศรษฐกิจศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาพำนักและค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการพำนักในการท่องเที่ยวภายในประเทศ และใช้แนวคิดทางสังคมศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลของการท่องเที่ยวภายในประเทศของคนในสังคมในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยจำแนกกลุ่มคนในสังคมตามอาชีพ อายุ สถานภาพ การศึกษา รายได้ นอกจากนี้ ผู้ศึกษายังได้ศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสาร และสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ ของนักท่องเที่ยวจากจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อใช้ประกอบการศึกษาและการวิจัยในครั้งนี้

ค) ขอบเขตด้านสถานที่

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา สํารวจ และเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ในสถานที่ต่างๆ ที่มีความหลากหลายกันทางอาชีพ และมีปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน

ง) ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้ศึกษาทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นระยะเวลารวมทั้งสิ้น 6 เดือน คือระหว่างเดือนสิงหาคม 2549 ถึงเดือนมกราคม 2550 โดยทำการเก็บรวบรวมและสํารวจข้อมูลในเดือนสิงหาคม ถึง พฤศจิกายน 2549 จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ต่อไป

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1) ทำให้ทราบว่านักท่องเที่ยวจากจังหวัดเชียงใหม่กลุ่มใดหรือนักท่องเที่ยวในลักษณะใดที่สนใจการท่องเที่ยวภายในประเทศ และมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร ทั้งในเรื่องจำนวนวันพักและค่าใช้จ่าย

2) เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการนำผลการศึกษาที่ได้ไปเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนหรือกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศต่อไป

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาอิทธิพลของปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของนักท่องเที่ยวจากจังหวัดเชียงใหม่ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวในประเทศมีนิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางโดยจุดประสงค์เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ โดยระยะทางมากกว่า 80 กิโลเมตรจากบ้าน

นักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งการท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์ที่มีไว้เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ประจำ แต่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาหาความรู้

นักท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourist) หมายถึง การเดินทางของชาวจังหวัดเชียงใหม่ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ซึ่งเดินทางไปยังอีกจังหวัดหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่ไม่ใช่การไปทำงานประจำ การศึกษา และไม่เป็นคนในท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาหรือทำงานประจำหรือศึกษาอยู่ที่จังหวัดที่เดินทางไป ทั้งนี้ต้องพักค้างคืนอย่างน้อย 1 คืน แต่ไม่เกิน 60 วัน

นักท่องเที่ยวจากจังหวัดเชียงใหม่ ที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ คือ ผู้ที่อาศัยในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศในช่วง 1-3 ปีที่ผ่านมาทุกกลุ่มอาชีพ

พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว หมายถึง ลักษณะ รูปแบบ วิธีการ สถานที่และการใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศ

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง ปัจจัยทางด้านภูมิลำเนา เพศ อายุ การศึกษา และระดับรายได้ที่แตกต่างกันในแต่ละตัวบุคคล

ล้านคน/ครั้ง หมายถึง จำนวนการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มีการเดินทางท่องเที่ยวโดยหนึ่งคนสามารถเดินทางได้หลายครั้ง

เทศบาลนครเชียงใหม่ ครอบคลุมพื้นที่ 14 ตำบล ได้แก่ ตำบลหายยา ตำบลช้างม่อย ตำบลศรีภูมิ ตำบลวัดเกต ตำบลช้างคลาน ตำบลพระสิงห์ ตำบลสุเทพบางส่วน ตำบลป่าแดด บางส่วน ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลหนองป่าคลั่งบางส่วน ตำบลป่าตัน ตำบลท่าศาลาบางส่วน ตำบลหนองหอยบางส่วน และตำบลช้างเผือกบางส่วนและครอบคลุม แขวงอีก 4 แขวง ได้แก่ แขวงนครพิงค์ แขวงกาวิละ แขวงเม็ງรายและแขวงศรีวิชัย